

Bangladesh på till ett sekulärt

Om demokratin tillåts utvecklas i fred, har sekularismen en chans att få fotfäste i den muslimska världen, skriver Farooq Sulehria i denna bakgrund till utvecklingen i Bangladesh.

Olika militärdiktaturer har strävat efter att Bangladesh ska vara en religiös stat. Men landets ursprungliga grundlag från början av 70-talet stod för "sekularism, nationalism, socialism och demokrati".

Högsta domstolens utslag häromdagen i religionsfrågan går mot strömmen i den muslimska världen.

Högsta domstolen i Bangladesh gick 3 januari rakt emot den tendens som tycks råda inom den muslimska världen.

Samtidigt visade man tydligt att den stereotyp inte stämmer som säger att islam är oförenlig med sekulär demokrati.

Domstolen har utfärdat förbud mot att "missbruka religion i politiskt syfte", och banar därmed väg för ett sekulärt Bangladesh, så som tanken var i konstitutionen från 1972, vars riktlinjer drogs upp av dem som grundade landet.

Dagens Bangladesh var tidigare en provins i Pakistan med namnet Östpakistan. Eftersom Östpakistan hade en större befolkning fruktade den feodala styrande eliten i provinsen Punjab (Västpakistan, dagens Pakistan) demokrati. I Östpakistan frodades farliga idéer: socialism, antiimperialism, sekularism. Demokrati skulle inte bara ha satt stopp för det feodala Punjabstyret, det skulle också allvarligt skada feodalismen.

Pakistans båda delar skildes åt av 1 600 kilometer, vilket berodde på den absurda karta den brittiska imperialismen dragit upp, och de båda delarna kunde bara hållas samman med hjälp av demokrati. Feodalherrarerna som satt vid rodet använde istället religion för att kitta samman provinserna, och också för att rättfärdiga ett olagligt och omoraliskt styre. Pakistan förklarades för islamisk republik strax efter bildandet.

Men religionen kunde inte få bukt med

de demokratiska strävandena. En massrörelse för demokrati enade landet 1968, och förödmjukade landets första militärdiktator. Det val som därefter hölls 1970 gav Awamiförbundet från Östpakistan majoritet. Men valresultatet accepterades inte utan en militär aktion sattes in.

Östpakistan beslöt sig för att göra motstånd. En blodig kamp följde där Västpakistan fick generöst stöd från Washington och befrielsekrafterna i Östpakistan manades till motstånd av Indien och Sovjetunionen. Kampen, som bland annat innebar massaker på tre miljoner östpakistanier (enligt Awamiförbundets uppgifter) slutade med att Bangladesh bildades.

Bangladesh, det forna Östpakistan, kom att innebära raka motsatsen till det bekännelsestroga, USA-vänliga, Indienfientliga Pakistan. Under det första året formulerade det nybildade landet sin konstitution som byggde på fyra grundprinciper: sekularism, nationalism, socialism och demokrati. Feodalismen avskaffades. Bangladesh blev efter Turkiet och Tunisien det tredje stora muslimska land som officiellt antog sekularismen. Under den kalla krigsperioden blev det ett än mer kontroversiellt beslut att inrikta sin utrikespolitik gentemot Sovjetunionen.

Det stympade Pakistan, som nu styrdes av Ali Bhuttos Pakistan Peoples Party (PPP) intog en motsatt linje. Islam förkla-

rades som statsreligion när en konstitution till sist antogs 1973. Med förnyade krafter tog man ställning för det världsomfattande islam. För att tillfredsställa mullorna förbjöd parlamentet Ahmadiyya-sekten, samt alkohol, och förklarade fredag som helgdag i stället för söndag.

Glödande fiendskap gentemot Indien blev närmast en kult.

1977 förlorade Washington tålamodet med Bhuttoregeringen, när Bhutto vägrade

att ge upp Pakistans kärnkraftsprogram. Han avsattes med en militärkupp och skickades till galgen. Hans bödel militärdiktatorn general Zia ledde Pakistan i riktning mot Saudiarabien i kulturell, juridisk och politisk bemärkelse. Hans namne, Zia i Bangladesh, hade då redan startat med "saudifieringen" av sitt land.

Att Sovjet hade stort inflytande i det nybildade Bangladesh var mycket irriterande för

väg tillbaka samhälle

Washington. En militärkupp arrangerades. Statens grundare Sheikh Mujibur Rehman mördades tillsammans med sin familj och personal 15 augusti 1975. Hans döttrar Rehana och Hasina överlevde eftersom de var utomlands under kuppen. Hasina är idag landets primärminister.

Mordet på Mujibur Rehman utlöste en rad kupper och motkupper från 15 augusti till 7 november i den nya staten. Sepoyrevolutionen (soldatrevolutionen) 3 november förtjänar att nämnas, även om den numera knappast nämns i media, läroböcker eller officiell historieskrivning.

Ledda av lägre officerare med socialistisk inriktning gjorde sepoyerna uppror och grep statsmakten. Inspirerade av den stalinistiska stadieteorin överlämnade ledarna för Sepoyrevolutionen makten till den militära ledaren generalmajor Ziaur Rehman. I deras ögon representerade han den progressiva nationella bourgeoisie.

Det första Zia gjorde var att besöka USA-ambassaden i Dacca för att avlägga lojalitetsförklaring. Överste Abu Tahir, ledare för Sepoyrevolutionen, hängdes, och man satte igång att ändra på sådant som hade genomförts under Sheikh Mujibur Rehman. Bland det första som föll offer för nyordningen var landets sekulära identitet. När allt kommer omkring är religionen skurkarnas sista, eller kanske första, tillflykt. De USA-stödda skurkarna tog till religionen för att rättfärdiga sin olagliga regim.

Mujibur Rehman efterträdare Moshataque Khondkar utfärdade krigslagar 20 augusti 1975, och meddelade då att han "med den allsmäktige Gudens hjälp och nåd" tog över hela makten över regeringen 15 augusti. Konstitutionen – det nyfödda Bangladeshs högsta lag – underordnades nu krigslagarna.

Moshataque Khondkar överlämnade sedan presidentskapet till dåvarande överdomaren Abu Sadat Mohammad Sayem, som tog över hanteringen av krigslagarna. Därefter överlämnade denne uppgiften till generalmajor Ziaur Rehman genom ett nytt dekret, och därpå överlämnade han presidentposten till Zia.

Efter att ha befäst sin ställning genom utfärdandet av krigslagar strök Zia sekularismen från konstitutionen. Sekularismen ersattes med "absolut tillit och tro på den allsmäktige Guden" som en av principerna för staten.

Genom ett dekret under krigslagarna hade Sayem redan avskaffat förbudet i konstitutionen mot politik som bygger på religion, vilket tillät Jamaat-e-Islami och

andra teokratiska partier att bli politiskt aktiva igen.

General Zia ordnade straffrihet både för sitt grundlagsstridiga maktövertagande och för allt annat som hänt från mordet i augusti 1975 fram till april 1979 genom att låta parlamentet anta ett femte tillägg till konstitutionen, ett parlament som dominerades av lagstiftare från hans eget nybildade parti.

I detta tillägg ingick att bönen "Bismillah-ar-Rahman-ar-Rahim" (en islamsk bön som inleder varje handling de trogna utför för att få Guds välsignelse) skulle finnas

I Östpakistan (nuvarande Bangladesh) frodades farliga idéer: socialism, antiimperialism, sekularism.

med i inledningen till konstitutionen. Över hundra militära dekret stadfästes också genom tillägget.

Efter mordet på Zia tog general H.M. Ershad över makten "med den allsmäktige Gudens hjälp och nåd" och dekreterade återigen krigslagar i mars 1982. Han satte konstitutionen ur spel och följde i Zias fotspår genom att låta anta det sjunde tillägget till konstitutionen för att ordna straffrihet, stadfästa, bekräfta och validera sitt eget grundlagsstridiga maktövertagande och allt som skedde därefter.

Han förde staten allt längre mot islamisering genom att göra islam till statsreligion genom det åttonde tillägget.

När Ershad föll 1990 tog militärregimen slut. Demokratien återupprättades 1991. Awamiförbundet (AL) kom tillbaka till makten 1996 och skrotade straffrihetsregeln samma år, vilket gav möjlighet att ställa Sheikh Mujibur Rehman mördare inför rätta.

I ett historiskt utslag från 2005 förklarade en högre domstol det femte tillägget till konstitutionen för olagligt. "Sekularism innebär både religiös tolerans och religiös frihet. Staten får inte gynna någon speciell religion utan istället tillförsäkra beskydd åt troende från alla religioner utan diskriminering ens av ateister" påpekade domstolen för fem år sedan.

Bangladeshs grundare, Sheikh Mujibur Rehman (imitten) mördades tillsammans med sin familj och personal 15 augusti 1975.

När de två muslimska länderna, Irak och Afghanistan, hade "demokratiserats" av ett invaderande imperium försågs de ironiskt nog med konstitutioner som var fullproppade med religion.

Domstolen sade också: "Vårt befrielsekrig utkämpades med dessa höga ideal, nationalism, socialism, demokrati och sekularism. Dessa höga ideal inspirerade vårt hjältemodiga folk att hänge sig och våra modiga martyrer att offra livet i den nationella befrielsekampen."

Domstolen kritiserade militärens ansträngningar att förändra konstitutionen för att försöka omvandla "det sekulära Bangladesh till ett muslimskt land". The Bangladesh National Party (BNP), som leddes av Khalida Zia (general Zias änka) överklagade utslaget till Högsta domstolen och

utslaget lades på is tills vidare. 3 januari i år upphävdes detta.

Att Högsta domstolen upphävde detta uppskjutande betyder att artikel 38 återigen gäller. Den förbjuder missbruk av religion i politiska syften. Det betyder att landets dusintals islamska politiska partier inte längre kan verka med religionen som inriktning, och kommer troligen att få ta bort religiösa inslag i partinamnen. BNP och Islist-partiet har meddelat att de protesterar mot beslutet och tänker överklaga.

I en tid när den islamska fundamentalismen frodas är utvecklingen i Bangladesh viktig att lära av. Under det kalla kriget utsattes varje stat i den muslimska världen som försökte införa demokrati och sekularism för imperialistiskt ingripande. Men tyvärr: nästan överallt där de sekulära nationalisterna eller vänsterkrafterna trycktes ner, tog fundamentalisterna över.

Och när de två muslimska länderna, Irak och Afghanistan, hade "demokratiserats" av ett invaderande imperium försågs de ironiskt nog med konstitutioner som var fullproppade med religion. Irak betraktades som ett sekulärt land innan USA tvingade på landet demokrati. Men om demokratin tillåts utvecklas i fred, har sekularismen en chans att få fotfäste i den muslimska världen, om man ska gå efter exemplet Bangladesh